

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

ISSN 1857-7296

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011

ГОДИНА 2

БРОЈ 2

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

За издавачот:

проф. д-р Илчо Јованов

Издавачки совет:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Редакциски одбор:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Главен уредник:

проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска

Одговорни уредници:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски

Јазично уредување:

Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Печати:

Печатница „Европа 92” - Кочани

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип
Факултет за музичка уметност
бул „Крсте Мисирков” бб
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

СОДРЖИНА

проф. д-р Илчо Јованов	
Улогата и значењето на оркестарот на народни инструменти на Македонската радио телевизија во одржувањето на сопствената музичка традиција	5
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска	
проф. д-р Аида Ислам	
Нови трендови во музичката култура кај младата популација во Скопје, Република Македонија	13
проф. д-р Томе Манчев	
Анализа на музичко дело	21
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска	
Присутноста, употребата и улогата на музичките инструменти во дел од оркестарското творештво на Томислав Зографски (1934- 2000)	33
Ивана Јанков	
Музичките изразни средства и нивните особености во делото „Пасакаља“ за еден херој од композиторот Томислав Зографски (1934-2000)	45
доц. м-р Гоце Гавриловски	
Темброт на народните музички инструменти во делото трета симфонија „Рустика“ оп. 58 на композиторот Властимир Николовски (1925-2001)	55
м-р Тихомир Јовиќ	
Полифонијата во македонското музичко творештво	69
м-р Невенка Трајкова	
Синтеза на додекафонија и модалност: тенденции во камерното творештво на Гоце Гавриловски концептот на делото „Circle“	79
проф. д-р Милица Шкариќ	
Параметри за составување тестови за мерење на музички постигнувања	91
м-р Ленче Насев	
Педагошката пракса во едукативниот процес на идните наставници по музичко образование	99
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева	
Влијанието на организираниот педагошки процес врз музикалноста и општиот развој на детето	105

доц. Антонијо Китановски	
Проблемот со креативноста	121
доц. м-р Александар Трајковски	
Слушањето музика во рамките на музичката настава во средните општообразовни училишта во Република Македонија	125
м-р Христо Стојаноски	
Инструменталната пијано техника на Оливие Месиан употребена во циклусот „Дваесет погледи кон детето Исус“	133
м-р Славчо Величков	
Улогата на наставникот во развојот на афинитетот на децата кон пијаното како инструмент	141
проф. д-р Родна Величковска	
Презентирање на русалиските игри на фестивалите во Република Македонија и надвор од неа	145
доц. м-р Владимир Јаневски	
Пишаните и визуелни извори за традиционалните игри во крајот на XIX и почетокот на XX век	151
доц. м-р Горанчо Ангелов	
Музичкиот инструмент гајда и нејзините тонски карактеристики	159
м-р Тимко Чичаковски	
Последниот беровски чалгација	171
Благица Илиќ	
Класификациски систем на традиционалните игри во делото на Љубица и Даница Јанковиќ	183

781.43:780.8:780.616.433
781.68:780.616.433

м-р Христо **СТОЈАНОВСКИ**

ИНСТРУМЕНТАЛНАТА ПИЈАНО ТЕХНИКА НА ОЛИВИЕ МЕСИАН УПОТРЕБЕНА ВО ЦИКЛУСОТ „ДВАЕСЕТ ПОГЛЕДИ КОН ДЕТЕТО ИСУС“

Во овој труд ќе се осврнеме на дел од творештвото за пијано на големиот француски композитор Оливије Месиан (1908-1992). Имено, неговиот опус за соло пијано, за две пијана или пијано како солистички инструмент во ансамбл се потврдува како најголема инспирација за развојот на *музиката за пијано на 20 век*.

Својот пијанистички јазик Месиан го црпел од Д. Скарлати, Ж.Ф. Рамо, Ф. Шопен, Ф. Лист, К. Дебиси, М. Равел и посебно И. Албениц. Тој бил виртуоз на инструментот со голем изведувачки потенцијал како мелодичар, ритмичар и колорист, со способност за различни бои и удари.

Сево ова придонесло за еден нов пристап кон пијаното, од аспект на техничките и изразни средства кои Месиан ги продлабочил со високото ниво на инспирацијата. Со исклучок на неколку страници од младоста, пијаното ќе добие возвишено место во текот на неговите творечки години.

Главните движечки инспирации на Месиан, христијанската вера, љубовта кон природата и пеењето на птиците, се скоро подеднакво застапени и во творештвото за пијано. Овие креативни пориви неговиот опус за пијано го делат скоро на два еднакви дела: „Дваесет погледи кон детето - Исус“ и „Каталог на птиците“. Судејќи по големината и богатството на материјалот, речиси и не постојат слични циклуси во историската на литературата за пијано.

Првиот циклус „Дваесет погледи кон детето - Исус“ ги содржи следните пиеси: Поглед на Таткото (Regard du Père), Поглед на свездата (Regard de l'Étoile), Размена (L'Échange), Поглед на Девицата (Regard de la Vierge), Поглед на Синот кон Синот (Regard du Fils sur le Fils), Од Hero сè беше создадено (Par Lui tout à été fait), Поглед на крстот (Regard de la Croix), Поглед на висините (Regard des Hauters), Поглед на времето (Regard du Temps), Поглед на духот на радоста (Regard de l'Ésprit de Joie), Првата причест на Девицата (Premiere communion de la Vierge), Семоќниот збор (La Parole tout-puissante), Божиќ (Noël), Поглед на ангелите (Regard

des Anges), Бакнежот на детето - Исус (Le Baiser de l'Enfant-Jesus), Поглед на пророците, овчарите и мудреците (Regard des Prophètes, des Bergers et des Mages), Поглед на тишината (Regard du Silence), Поглед на страшното преобразување (Regard de L'Onction Terrible), Јас спијам но моето срце бдее (Je dors, mais mon cœur veille), Поглед на црквата на љубовта (Regard de l'Église d'Amour).

Вториот голем циклус е „Каталог на птиците“ (Catalogue d'Oiseaux). Овој циклус е воедно и последен циклус за пијано. За разлика од „Дваесет погледи кон детето - Исус“ и „Визии на Амин“, пијанистичката техника во „Каталогот на птиците“ е многу повеќе обработена. Со тоа направил голем исчекор во развојот на пијанизмот воопшто. Композициите од овој циклус (13 пиеси) се прегрупирани во 7 збирки и опфатени се 77 пеења на птици. Според бројот на интегрални изведби на двата циклуса и големиот интерес за тавниа музика, овие два циклуса станаа светски призната и единствена литература од тој вид за пијано.

По редоследот на создавање, композициите за пијано од Оливие Месиан може да се поделат на четири групи (Halbreich, 1980):

1. **Младешки творби:** Осум прелудиуми (Huit Preludes), Бурлескна фантазија (Fantaisie Burlesque), Гробот на Пол Дика (Le Tombeau de Paul Dukas), Рондо (Rondeau);
2. **Два големи циклуса со теолошка тематика од време на војната:** Визии на Амин (Visions de l'Amen) за две пијана, Дваесет погледи кон детето - Исус (Vingt Regards sur l'Enfant-Jésus);
3. **Пиеси за истражување** (1949-1950 година): Кантејоцаја (Canteyodja), Четири ритмички етиди (Quatre études de rythme);
4. **Каталог на птиците:** Славејот од градините (La Fauvette des Jardins), Шест мали скици на птици (Six petites esquisses d'oiseaux).

Дваесет погледи кон детето - Исус

Несомнено најголем и најзначаен циклус во творештвото за пијано на Оливие Месиан се „Дваесет погледи кон детето-Исус“. Тие се напишани во периодот од 23 март до 8 септември 1944 година. Првата изведба била во салата Гаво на 26 март 1945 година. Во периодот на следните четири години ова дело било изведено повеќе од педесет пати, што само по себе е исклучително за една нова партитура која технички е многу тешка за изведување и трае околу 2 часа и 30 минути. Концентрацијата на истражувањата на Месиан се движела во насока на откривање на средства

како израз на мистичната љубов. Тој е вариран, на моменти е силен и нежен, понекогаш брутален и со разновидни бои. Месиан користи едно по друго разновидни „пеџа“ на птиците, како и егзотична музика со различен ритам.

Овој колосален циклус има 2000 тактови на 177 големи, партитурни страници. Од големо значење е воведниот текст на авторот, каде што тој зборува за основните духовни движечки сили, значајни за настанувањето на овој циклус за пијано. И овде Месиан пред почетокот сместува предговор во кој објаснува за создавањето на делото. Духовната тема на „Дваесет погледи кон детето-Исус“ била следната: *„Набљудувањето на детето-Бог од јаслите и погледите што се спуштаат кон него: од невидливиот поглед на Господ Таткото сè до многубројните погледи на црквата на љубовта, поминувајќи преку неверојатниот поглед на духот на радоста, преку така нежниот поглед на девицата, па ангелите, наречниците и нематеријалните и симболични суштества“* (Rostand, 1956).

Секоја од овие дваесет пиеси си носи своја тема. Сепак, надвор од овие теми има четири циклични, главни теми кои се движат низ целиот циклус: Тема на Господ (Le thème de Dieu), Тема на мистичната љубов (Le thème de l'Amour Mystique), Тема на свездата и крстот (Le thème de l'Etoile et de la Croix), Тема на акордите (Le thème de l'accords).

Движењето на темите низ „Погледите“ зависи од духовната поврзаност што ја носи секој „поглед“ посебно. И покрај насловите со мистичен карактер што ги носат неговите дела, често предизвикуваат чувство дека не биле секогаш инспирирани од религиозните медитации. Воодушевува начинот на кој основните теми се спротивставуваат или надополнуваат една на друга. Така најзначајната „Тема на Господ“ ќе ја сретнеме дури во седум „погледи“. Таа е посветена на трите личности од светото тројство: Отецот, Синот и Светиот Дух. Темата ја има во три композиции, секоја посветена на една од трите личности од светото тројство:

1. Поглед на Таткото;
5. Поглед од Синот кон Синот;
10. Поглед на Духот на радоста.

Понатаму оваа тема ќе ја сретнеме во погледите со број:

6. Од Него сè беше создадено;
15. Бакнежот на детето – Исус;

11. Првата причест на Девицата;

20. Црква на љубовта.

Темите на Месиан циркулираат, се дуплираат и модифицираат низ сите „погледи“. Постојат „погледи“ во кои и двете теми ги води подеднакво.

Втората тема на мистична љубов ја среќаваме во следните погледи:

6. Од Него сè беше создадено;

19. Јас спијам но моето срце бдее;

20. Црква на љубовта.

Во **третата тема** „Поглед на ѕвездата и крстот“ и ѕвездата и крстот имаат иста тема, бидејќи ѕвездата го симболизира раѓањето и го отвора земниот живот, а крстот го затвора тој период на Исус.

Оваа тема ја среќаваме во следните погледи:

2. Поглед на ѕвездата;

7. Поглед на крстот.

За разлика од претходните теми, четвртата главна тема „Тема на акордите“ се наоѓа буквално насекаде. Таа е често разделена, концентрирана, со „ореол“ на резонанси, во комбинација со себеси менувајќи го ритамот, трансформирана на сите можни начини, но секогаш добро препознатлива и конкретна со своите бои: челично-сива, сина помешана со црвено и портокалово жива боја, кадифено со кафени точки и нијанса на виолетово.

За инструменталната техника

Спротивно од мислењата, инструментот што Месиан го претпочитал не се оргуљите туку пијаното. Имено, по создавањето на првиот голем циклус за оргуљи „Славените тела“ (Corps Glorieux), тој се навратил на компонирањето за инструментот пијано по што ја издава правата збирка Осум прелудии. Овој момент е тесно поврзано и инициран и од средбата со пијанистката Ивон Лорио. Исклучителните изведувачки способности на Лорио му оставиле голем впечаток на авторот и се рефлектирале врз развојот на неговиот стил и начинот на пишување на техниката за пијано. Од друга страна, пеењето на птиците подеднакво влијаело во инструменталниот израз на Месиановото пијано. Оттука, изгледа како композиторот буквално да измислил нов инструментален јазик за да го репродуцира пеење на птиците.

Начините на пишување за пијано, Месиан ги наоѓал кај Скарлати и Рамо, а потоа кај Шопен. Тој се воодушевувал од Шопен како голем откривач на пасажи, нови прстомети и бои.

Иноваторските принципи во пијанистичкиот начин на пишување Месиан ги дефинирал преку „акорди во грозд“ и пасажи во трипли ноти кои најверојатно ги стекнал од комбинациите на оргуљите, но за среќа ги избегнувал нивните паралелизми и нивната симетрија. Тоа се „зрна“ од акорди кои евоцираат виножито, или одблесоци на витражите и многубројното светкање на бесценети камења кои О.Месиан многу ги сакал.

Потоа како новост ги вовел пасажите во спротивни движења: *двете раце силно арпезираат една наспроти друга со мали вкрстувања*. Таа техника е многу ретко употребувана од харфистите, но уште посилно влијае употребена од пијанистите (Samuel, 1967:133).

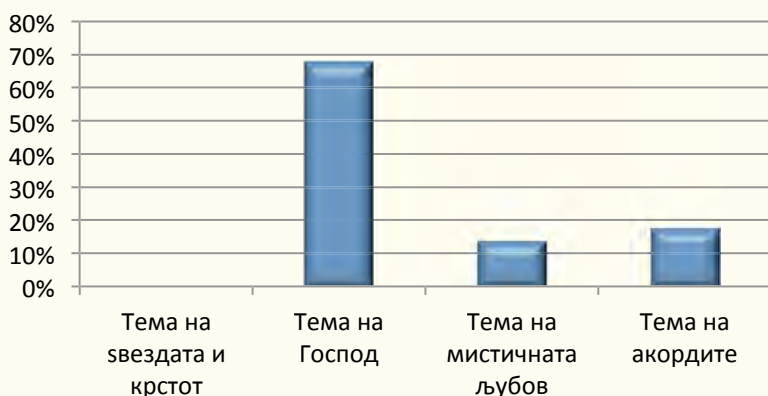
Техниката со вртење се состои во вртење околу оската со четирите прсти од една страна и друга палецот кој е „легнат“ (свири исти ноти). Оваа техника веќе се среќава (понекогаш) кај Прокофјев. Овој начин може да предизвика голем ефект на снага и брилијантност. Во инструменталната техника на Оливие Месиан во „Дваесет погледи кон детето-Исус“ од големо значење е и симултаната употреба на крајните регистри од клавијатурата. Индивидуализацијата на секој регистар може да биде резервирана за мелодијата, за хармонските резонанси или пак на ритмичките мотиви. Постојат и пасажи кои како стрела треба да бидат лансирани и кои на изразот ќе му дадат сосема нова димензија на силата, експлозија или пак спротивно од тоа, нежност и рафинираност.

На технички план, Месиан употребувал уште и ритмички канони, полимодалитети, неретроградни ритми во двата правци, прогресивни забрзувања со вредности, како и забавувања, трилери, тремола, полифонија, дупли ноти, акорди, арпежи и др.

Како пример за употреба на темите и употреба на пијанистичките техники го даваме погледот бр. 6 „Од него сè беше создадено“. Овој поглед е комплексен, огромен со 21 страница fuga и многу тежок за меморирање. Скоро е невозможно да се навлезе во детали на ова грандиозно дело било од пијанистички, музички или духовен аспект. Неговата содржина е громогласна. Станува збор за креацијата создадена од Синот на Господ или „зборот или глаголот“. Ова е креација на сè: простор, ѕвезди, време, планети и Божјите мисли.

Големата fuga ја крие целата духовна содржина на овој поглед и ги руши сите конструкциски норми. Таа потсетува на Бетовеновата fuga од сонатата оп. 106. Во голем дел и таа е антисколастичка, како и fugата на Месиан (Halbreich, 1980). Овој поглед го земаме за пример, бидејќи е најкарактеристичен во целиот циклус, како по употреба на темите и нивната разработка, така и по употребеност на пијанистичките техники разработени по „Рационалните принципи на пијанистичката техника“ од А. Корто (Cortot, 1923).

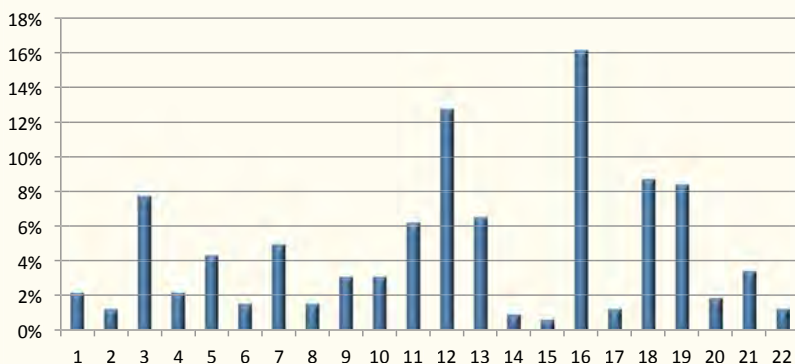

Графикон 1. Дистрибуција на употребени теми во шестиот поглед

Табела 1. Табеларен приказ на употребени техники во шестиот поглед

Шема на употребени техники во шестиот поглед	Тактови во кои е идентификуван определен технички елемент	Вкупен број на тактови	Процентуална застапеност на определен технички елемент
1. Тонска низа со палец во лева рака, стакато	9, 10, 11, 119, 120, 121, 122	7	2%
2. Акорди со движење на гласовите	205, 206, 208, 209	4	1%
3. Репетирани акорди на една позиција	58, 61, 62, 71, 74, 142, 143, 144-161	25	8%
4. Разложени акорди во опсег на пет прсти со вртење преку палецот	172, 184, 198, 199, 200, 201, 202	7	2%

5. Низа на акорди истовремено во двете раце	35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 204, 205, 206, 207, 208, 209	14	4%
6. Разложени акорди меѓу двете раце со вкрстување	168, 169, 180, 181, 230	5	2%
7. Стакато акорди во лева рака	26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 98-105	16	5%
8. Трилери во акорди алтерирано меѓу двете раце	47, 48, 49, 82, 83	5	2%
9. Низа на акорди меѓу двете раце во спротивно движење	23, 24, 35, 37, 89, 91, 94, 96, 107, 108	10	3%
10. Низа на алтерирани акорди во двете раце (трилери)	162, 163, 164, 172, 173, 174, 175, 184, 185, 186	10	3%
11. Комбинација, репетиција на статични акорди	142-161	20	6%
12. Предудари со една нота	1-11, 50-56, 71, 73, 75-81, 119-129, 163, 173, 185	41	13%
13. Предудари со две ноти, симултано или разложено	5, 8, 45-49, 61, 62, 85, 86, 171, 177, 183, 188, 194, 198-202	21	7%
14. Предудари со три или четири ноти, симултано или разложено	83, 84, 176	3	1%
15. Предудар со октава или акорд	44, 188	2	1%
16. Низа од неврзани октави	8, 43, 44, 50-62, 70-81, 87, 121-123, 142-161	52	16%
17. Единечни репетирани ноти	2, 8, 129, 142	4	1%
18. Нелегато свирење	50-57, 74-82, 131-141	28	9%
19. Низи на октави во скокови	8, 9, 10, 21, 25, 38, 50-58, 73-81, 106, 110, 229	27	8%
20. Низи со комбинација на интервали и акорди	64, 65, 66, 68, 85, 86	6	2%
21. Низи со двојни ноти во десна и лева рака, нелегато	131-141	11	3%
22. Арпеж на квинта према горен и према долен регистар	6, 12, 119, 125	4	1%

Графион 2. Дистрибуција на употребени техники во шестиот поглед

Користена литература

- Cortot, A. (1923). *Rational Principles of Pianoforte Playing*. Paris: Edition Salabert
- Golea, A. (1960). *Rencontres avec Olivier Messiaen*. Paris: Juillard
- Halbreich, H. (1980). *Olivier Messiaen*. Paris: Fayard / Fondation SACEM
- Rostand, C. (1957). *Olivier Messiaen*. Paris: Ventadour
- Samuel, C. (1967). *Entretiens avec Olivier Messiaen*. Paris: Pierre Belfond
- Sherlaw, J. R. (1975). *Messiaen*. Londres: Dent
- Tremblay, G. (1970). *Oiseau-nature, Messiaen, musique*. Montreal: Conseil canadien de la musique
- Waumsley, S. (1968). *The Organ music of Olivier Messiaen*. Paris: Leduc